

El llit de l'Assumpta del monestir de les monges concepcionistes de Sineu

M. Magdalena Riera Frau

La comunitat de l'Orde de la Immaculada Concepció, de perfil franciscà, rebé l'immoble de l'antic Palau dels Reis de Mallorca al segle XVI.
© Fotografia de G. Carrió

El monestir de les concepcionistes de Sineu fou fundat a partir de l'any 1557 en el solar d'un antic Palau Reial que els va cedir, ja al 1583, el rei Felip II. Actualment, ja sense comunitat de religioses, és gestionat pel Bisbat de Mallorca. Conserva una imatge jacent de l'Assumpta, amb el seu corresponent llit amb cobricel, que continua exposant-se a la vuitada de la festa, al mes d'agost, darrera les reixes del presbiteri de l'església.

Existeixen diferents tipus de representació de la Dormició de la Mare de Déu en relació a les seves dimensions. Aquestes van des dels grans llits amb figures de proporcions superiors a les naturals, que es basteixen a la Seu i a moltes esglésies parroquials i conventuals, fins a diminutes representacions dins vitrina ideades per a la devoció domèstica. Trobam

també els que anomenarem llits conventuals, amb figures que no superen el metre de llargària i que serveixen per propiciar els actes de devoció a l'Assumpta dins recintes monacals. Generalment, se situen al cor de l'església i, algunes vegades, comportaven una processó per l'interior del monestir.

El llit i la figura de la Dormició mariana del monestir sineuer s'adaptaren als usos devots i litúrgics de la comunitat de religioses de clausura. © Fotografia de G. Carrió

Aquest darrer seria el cas de les concepcionistes de Sineu, amb la seva imatge de l'Assumpta de tan sols 61 centímetres de llargària. Es tracta d'una escultura de terracota policromada en bon estat de conservació, però que sembla repintada, tot i respectant el que devia ser la coloració original. Representa una figura femenina ajaguda d'esquena amb el cap aixecat de l'eix vertebral, preparada perquè el cap reposi damunt un coixí. Té els ulls tancats, les mans juntes damunt el pit en posició orant i els peus descalços.

Va vestida amb una túnica de màniga llarga, que simula la seda blanca amb petits motius florals, a manera dels teixits francesos del segle XVIII. Al cap porta una toca de color blanc sense decoració. Per damunt aquestes dues peces disposa d'un mantell de color blau a l'exterior i cel a l'interior. A la vora exterior se simula una tira de randa amb pintura blanca. Tot i així, les apreciacions referides a colors i acabats no es poden donar per definitives per tal com s'han detectat a la documentació de l'arxiu conventual determinades actuacions de repintat que afectaren a part del patrimoni de les concepcionistes a finals del segle XX.

L'escultura té totes les característiques de les produccions de Manacor (Mallorca) que, a partir del segle XVIII, es dedicaren a la confecció d'imatges religioses formades parcial o completament a motlle. Les més antigues documentades fins a hores d'ara són imatges de cap i pota encarregades per la confraria de l'Assumpció de l'església parroquial de Manacor, dels Dolors,

al gerrer Joan Fiol *Matgí*. Es tracta de tres peces per a un pas de la processó del Dijous Sant. Un dels caps, el de sant Joan, es conserva en els magatzems de la rectoria de l'esmentada parròquia. Sembla que en temps primerencs es realitzaren també figures completes de dimensions considerables, tot i que no de format natural. Així es pot comptar amb el betlem del convent de Sant Agustí, de Felanitx, descrit i documentat com «de Manacor» per Jeroni de Berard al seu *Viaje a las villas de Mallorca* (1789) o a Manacor mateix, on s'ha recuperat, entre el que se suposava que eren pedres del betlem parroquial, el cap d'un rei o sacerdot d'uns deu centímetres d'alçària. També en aquest moment, d'inicis del segle XVIII, sembla que s'intentaven aconseguir figures amb un acabat vidrat, com és el cas del cap del betlem parroquial de Manacor o el que figura com «de Manacor» als antics inventaris d'Alfàbia.

La Mare de Déu, de terracota, respon a les característiques formals que regeixen la producció de Manacor i que està documentada entre els segles XVIII i XIX.
© Fotografia de G. Carrió

Aquests serien els inicis de la producció denominada de les verges rosses per Gabriel Llompart, però que ja havia estat identificada com a treball dels «figurers de Manacor» tant per Antoni Mulet com per Joan Llabrés. Obviar aquest dos testimonis ha causat una llarga bibliografia per associar aquests tallers amb els autodenominats *santers* de Manacor. La recerca documental ens ha permès de donar amb la definició pròpia i posar nom als qui el *Censo de manufacturas de 1784* defineix com: «En Manacor había dos fabricantes de figuras de santos y figuras de barro». La mateixa referencia compareix als interrogatoris del ministre Soler —Miquel Gaietà Soler i Rabassa (1746-1809)—, realitzats entre 1800 i 1802. A dia d'avui sembla clar que, al manco, les famílies Fiol, Parera —*Bruixa* o *Sant*— i Montserrat —*Marit*— es dedicaren a aquesta producció. Pel que fa a la referència a altres figures de fang, cal recordar que a tota l'escenografia dels pessebres o betlems compareixen multitud de personatges humans i animals que no poden rebre el qualificatiu de *sants*.

Així, si la imatge de l'Assumpta del monestir sineuer té una clara adscripció, no es pot dir el mateix del seu llit. És un tàlem amb cobricel segurament de producció local i realitzat pels mateixos fusters que treballaven normalment

per a la comunitat de religioses. Les cames del llit semblen les d'una tauleta, com moltes de les que es troben al convent, i les cuixeres i capçaleres són llises, unides a les cames amb perns de llit. El somier està format per tres posts i sostenen el cobricel quatre pilars tornejats. Els pilars són de secció circular amb base i capitells motllurats. Rematen amb puntes de ferro, d'on penja el cobricel, i que es dissimulen amb remats de fusta tornejada. Actualment, els pilars es troben pintats d'ocre clar amb vetes grises, però a les faltes de pintura s'observa, a simple vista, una pintura anterior de color cel. L'altura total del moble és de 161 centímetres. En resum, fou format a partir d'elements de fàcil i freqüent execució com les cames de taula, les reixes de fusta i els remats de petites dimensions que se solien col·locar damunt vitrines i escaparates.

La imatge mostra el monument al voltant de l'any 1950. La figura s'exposa per ser venerada en un llit guarnit de peces teixides i envoltat de plantes aromàtiques. © Fotografia de J. Juan

Pel que fa a les peces teixides que vesteixen el llit, semblen de diferents qualitats i cronologies. El cobricel és d'un teixit no identificat, que sembla de factura industrial d'un color semblant al de les capes que portaven les religioses concepcionistes. Està format pel cobricel pròpiament dit amb un volant perimetral curt i dues falses cortines fermades als pilars de la capçalera. La resta d'elements, matalàs i llençol inferior, són de domàs vermell amb petits motius decoratius proporcionats amb la mida del conjunt. Finalment, es conserva una peça de gasa blanca semitransparent, decorada amb *brodat en blanc*, una tècnica pròpia del segle XIX i de les primeres dècades del XX. En conclusió, es tracta d'un conjunt que podria datar-se del segle XVIII, al manco pel que fa a la figura de l'Assumpta, acompanyada d'un llit sense datació possible. Tant la figura com el tàlem han estat objecte de repintats i substitucions al llarg del temps.

A una fotografia realitzada per Jeroni Juan i conservada al Bisbat de Mallorca es pot veure el barroquisme decoratiu amb el quals es completava el llit. Són presents les borles decoratives de passamaneria i els enfilalls de

petites flors artificials, fins i tot en la corona de flors que porta la Mare de Déu. Custodia el monument un grup de cossiols amb plantes naturals i dos gerros damunt pedestal, tot de ceràmica amb decoració pintada, que contenen dos grans rams de flors i fulles artificials.

Malgrat la recerca realitzada al fons documental de les monges concepcionistes de Sineu, no ha estat possible trobar cap referència al llit de l'Assumpta que permeti afinar la cronologia ja sigui de la imatge com del tàlem damunt el qual reposa. En qualsevol cas, la figura mariana s'ha de vincular amb les produccions dels gerrers manacorins dels segles XVIII i XIX.

Elaborada en els tallers ceràmics de Manacor, és una estàtua policromada que fa 61 centímetres de llarg. © Fotografia de M. M. Riera

Fitxes tècniques

Objecte: Escultura, figura

Iconografia: Mare de Déu dormida

Matèria: Fang cuit i pintat

Dimensions: 61 x 22 x 16 cm

Estat de conservació: Completa, repintada

Descripció: Figura femenina vestida en posició de cúbit supí amb el cap aixecat set centímetres del pla de l'esquena. Ulls tancats, mans juntes sobre el pit en posició orant, peus descalços, junts, en angle recte en relació a la resta del cos. Vestida amb túnica de màniga llarga. Simula tela blanca amb flors vermelles amb tronc i fulles verdes. Al cap, toca de color blanc. Per damunt, un mantell blau a l'exterior i cel a l'interior. A la vorera de l'exterior se simula una tira de randa.

Procedència: Tallers de Manacor

Cronologia: Segles XVIII-XIX

**Detall de la cara i dels peus de la figura mariana.
© Fotografies de M. M. Riera**

Objecte: Moble, llit amb cobricel

Iconografia: Llit de l'Assumpta

Matèria: Fusta, ferro, teixit, llana

Dimensions: 81 x 56 x 116 cm

Estat de conservació: Complet, inestable, repintat.

Restes d'atac de xilòfags

Descripció: Cames de fusta, a manera de taula amb capçaleres llises unides a les cames amb perns de llit. Somier de tres posts. Quatre pilars lligats a la base amb grampons per suportar el cobricel; són columnes de secció circular amb basa i capitell motllurats. Rematen en puntes de ferro als que s'enganxa el cobricel i que es dissimulen amb ramats de fusta tornejada. Actualment, els pilars es troben pintats de blanc amb falses vetes de color ocre; és apreciable a simple vista que originalment estaven pintats de blau. Posts de somier llises i numerades. El matalàs fa 68 x 43 cm. Farcit de llana, disposa de funda de seda vermella. Cobrimatalàs de seda rosa amb randa. Tapament de gasa blanca brodada en blanc sobre seda vermellosa. Les faldes del llit són de teixit de cotó de color blau-cel.

Procedència: Tallers de Sineu (?)

Cronologia: Segle XIX

Moble de fusta que serveix de tàlem per a la Mare de Déu. © Fotografia de M. M. Riera

Bibliografia

AAVV (2021): *Mobles per a imatges, escaparates, capelletes i campanes (segles XVI-XX)*, Monestir de la Puríssima Concepció, Palma

CARVAJAL, A.; FERRER, A. (2004): «Toponímia i configuració urbana de Manacor al segle XVII», *Sobre Onomàstica: Jornades d'antroponímia toponímia 1993-2002*, Palma, p. 395-413

CARVAJAL, A.; GOMILA, A. (2013): «La confraria de la Mare de Déu de l'Assumpció. Exemple destacat del món confrare manacorí en època moderna», *VII Jornades d'estudis locals de Manacor: Art i societat*, Manacor, p. 209-240

CARVAJAL, A.; LLITERAS, J.; GOMILA, A. (2004): «Aplec de malnoms manacorins (1700-1730)», *Sobre onomàstica: Jornades d'antroponímia i toponímia 1993-2002*, Palma, p. 317-339

DE MONTANER I ALONSO, P.; GONZÁLEZ GOZALO, E. (2024): «L'enigma d'un taller de ceràmica mallorquí del segle XVIII», *Vivotesca*, 1, Palma

DE MONTANER, P.; MASSOT, M. J.; SEGUÍ, J. (2005): *El betlem tradicional mallorquí*, Palma

GONZÁLEZ GOZALO, E. (2000): «La col·lecció caputxina de figuretes de fang cuit (segles XVIII-XIX). Inventari de la petita imatgeria. Monestir de la Puríssima Concepció», *La petita imatgeria devota*, Palma, p. 30-107

GONZÁLEZ GOZALO, E. (2017): «Las figuras de barro cocido y pequeña escultura ligera del belén de Casa Oleza de Palma», *Belén*, 35, p. 67-73

GONZÁLEZ GOZALO, E. (2018): «Les figures del taller de les Verges Rosses. Obra de terra de Manacor», *Butlletí informatiu de Ceràmica*, p. 117-118, Barcelona

GONZÁLEZ GOZALO, E. (2019): *Can Balaguer. La col·lecció de ceràmica Domènech-Vázquez*, Palma

GONZÁLEZ GOZALO, E. (2020): «Del fang cuit a l'objecte. Manacor com a centre productor i receptor de ceràmica (segles XIII-XIX)», *Musa*, 14, Manacor

GONZÁLEZ GOZALO, E. (2024): «Les figures de les Verges Rosses i altres de betlem de la col·lecció Domènech-Vázquez», *Musa*, 16, Manacor

LLABRÉS MULET, J. (2012): «Capelles i coves de betlem a Mallorca, una tradició de segles», *El pessebrisme a Catalunya i Mallorca. Segles XVIII-XX*, Palma, p. 138-140

LLABRÉS, J. (1977): *La cerámica popular en Mallorca. Aportación al estudio de la misma en los últimos cinco siglos*, Palma

LLABRÉS, J.; VALLESPÍ, J. (1980): *Els nostres arts i oficis d'antany*, Palma

LLOMPART, G. (1982): *Religiosidad popular. Folklore de Mallorca, folklore de Europa*, I, Palma

LLOMPART, G.; MURRAY, D. (1993): *El belén mallorquí*, Palma

- LLOMPART, G.; MURRAY, D. (2000): «Sants i santets en la nostra devoció tradicional», *La petita imatgeria devota de les caputxines*, Palma, p. 19-29
- MIGUEL, I. (1999): *Perspicaç mirada sobre la indústria del reino. El censo de manufacturas de 1784*, Valladolid
- MULET, A. (1931): *Cerámica mallorquina*, Palma
- MULET, A. (1949): «Gerres i gerretes», *La Almudaina*, 27 de març, Palma
- MULET, A. (1949): *Pitos y cántaros de Mallorca*, Palma
- MULET, A. (1969): «Obra de barro mallorquina», *Panorama Balear*, 87, Palma
- MULET, B.; ROSSELLÓ, R.; SANCHO, J. M. (1996): *Sineu aixeca una nova església. Segle XVI*, Sineu
- MULET, B.; ROSSELLÓ, R.; SANCHO, J. M. (2001): *Ja està fet Sineu. Segle XVII*, Sineu
- MUNAR OLIVER, G. (1950): *La devoción a la Asunción en Mallorca*, Palma
- RAMIS, A; VANRELL, J. (2014): «Microtoponímia d'un monestir. El monestir de la Concepció de la Verge Maria de Sineu», *II Congrés de la Societat d'Onomàstica i XXVII Jornada d'antroponímia i toponímia de la UIB*, Manacor-Palma, p. 294-317
- ROTGER, J. (1945): *Les monges del Palau de Sineu*, Palma
- SANSÓ, S. (2007): «Els oficis manacorins. Les persones que els desenvoluparen i la seva evolució al llarg del temps (1578-1763)», *IV Jornades d'estudis locals de Manacor: Manacor, tradició i modernitat (s. XVI-XX)*, Manacor, p. 225-246
- SANSÓ, S. (2007): «Un passeig pel Manacor del sis-cents a través dels malnoms», *IV Jornades d'estudis locals de Manacor*, Manacor, p. 297-326
- SANSÓ, S. (2018): *Manacor viu. Persones, poble i propietats (segles XVI-XX). Projecte de configuració d'una comunitat (Manacor, Sant Llorenç des Cardassar, Porto Cristo, Son Macià i Son Negre)*, Manacor

Referència bibliogràfica

- RIERA FRAU, M. MAGDALENA, «El llit de l'Assumpta del monestir de les monges concepcionistes de Sineu», dins *L'Assumpció de la Mare de Déu*, Bisbat de Mallorca, Palma, 2026, p. 1-8 [<https://maioricasacra.org/assumpcio>]